

ІНДИВІДУАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Ю.О. Котовська

Національний університет «Острозька академія» (Україна), akot57@mail.ru

Навчання як спосіб здобуття нових знань є важливим процесом і цілком закономірно, що вчитель має бути ефективним у допомозі оволодінню учнем новою інформацією.

Тема педагогічних здібностей є актуальною у дослідженнях вітчизняних науковців, втім все ж залишається проблематичним остаточно визначення самого поняття, його структурних елементів, детермінант або факторів, що впливають на рівень педагогічних здібностей [2]. Не менш проблематичним є питання діагностики педагогічних здібностей. Враховуючи актуальну світову, і в тому числі українську, до кардинальних змін у сфері освіти, перегляд напрацювань вчених в обраній тематиці є особливо важливим.

Таблиця – Використані психодіагностичні інструментарії для емпіричного вивчення педагогічних здібностей

Досліджуваний компонент педагогічних здібностей	Завдання та ціль дослідження	Використаний психодіагностичний інструментарій
загальний рівня розвитку педагогічних здібностей	Виявити педагогічні здібності Виявити причини і характер труднощів, з якими стикається педагог Визначити основні психологічні характеристики педагога	Тест «Перевірте свої педагогічні здібності» (О. С. Відлацька)
науково–педагогічні здібності	Визначити наявність постійного прагнення до нового, бажання працювати творчо, експериментувати, займатися самоосвітою	Тест «Креативність» (за Н. Вишняковою)
дидактичні	Вивчити вміння педагога ефективно організовувати освітній процес	Анкета для самооцінки вчителем своїх дидактичних здібностей (Автор В. Уруський)
експресивні	Визначити здатність педагога яскраво і образно виражати думки, активно застосовуючи вербальні і невербальні засоби виразності	Тест «Тип нервової діяльності» (за Я. Стреляу в адаптації Н. Данілової та Ф. Шмельова)
перцептивні	Вивчити здатність педагога до аналітичного сприйняття внутрішнього світу дитини; здатність до емпатії і рефлексії	Тест «Діалогічна особистість» (за Л. Хоружою)
комунікативні	Визначити вміння встановлювати контакт з дітьми, батьками та колегами; рівень культури спілкування	Методика КОЗ
організаційні	Визначити вміння чітко, без втрат часу підготувати й провести будь-яке заняття, збори, інші заходи; здатність знайти для кожного справу відповідно до здібностей наявність активності, практичності, наполегливості, ініціативності	Методика КОЗ
особистісні	Визначити наявність педагогічного такту, почуття міри у стосунках з дітьми, зокрема, у прояві вимогливості, що поєднується з повагою до дітей, з турботою про них	Тест «Чи є у вас педагогічний такт?» (за Л. Кіяшко)
гностичні	Вивчити вміння швидко й точно розпізнавати об'єкти і явища, аналізувати їх та свою діяльність, успішно оперувати сприйнятими образами	Тест «Емоційне вигорання» (за В. Бойком)
мажорні	Визначити наявність у педагога оптимізму й гумору як засобів активізації освітнього процесу; вміння попередити або ліквідувати конфлікт, зняти напругу	Тест «Креативність» (за Н. Вишняковою) – шкала гумору
психомоторні	Визначити особливості моторної сфери педагога; ступінь рухливості; вміння володіти своїм тілом	Тест «Тип нервової діяльності» (за Я. Стреляу в адаптації Н. Данілової та Ф. Шмельова)
конструктивні	Визначити рівень педагогічної уяви, зокрема вміння, проектувати майбутнє вихованців; планувати роботу та передбачати її результати бачити здатності дітей і планувати роботу відповідно до їхнього розвитку, підводячи кожного до потенційної вершини	Самооцінка організованості

Так, не можна не погодитись з думкою О. В. Матласевич: «у зв'язку із вичерпаністю класичної педагогічної парадигми, що проявляється в безпорадності й неефективності вітчизняної системи освіти в сучасній ситуації глобальних виробничих, технічних і соціокультурних перетворень, перед педагогом постають нові задачі та функції» [1].

Метою дослідження є визначення напрямів підвищення ефективності педагогічної діяльності за рахунок розвитку педагогічних здібностей індивіда.

Серед різноманіття існуючих на сьогоднішній момент класифікацій компонентної та видової структури педагогічних здібностей, М.Й. Станкін [3] пропонує комплексну узагальнену класифікацією та відповідну діагностику педагогічних здібностей. Так, він виділяє перелік компонентів педагогічних здібностей та пропонує підбір методик – «батарею тестів» – які визначають міру розвитку кожного (таб.).

В результаті емпіричного дослідження з використанням переліченого вище комплексу методик було виділено перелік тих конкретних компонентів, які мають найбільший вплив на рівень розвитку педагогічних здібностей: дидактичні, комунікативні, гностичні, мажорні та конструктивні здібності на 81% детермінують загальний рівень розвитку педагогічних здібностей.

Для вдосконалення уже наявних педагогічних здібностей у педагогів розроблено ряд рекомендацій щодо прийомів та методів навчання, зокрема, системний аналіз, інтелектуальна атака, метод вільних асоціацій, тест–опитувальник, педагогічний прийом аналогій, проблемні задачі, рольові ігри, тренінг тощо [4]. Однак варто враховувати, що для успішного становлення професійних педагогів робота має розпочинатись ще зі студентів ВНЗ.

Отже, в результаті проведення емпіричного дослідження було встановлено, що індивідуально–психологічні особливості особистості впливають на рівень розвитку педагогічних здібностей вчителів; було виокремлено критерії успішного розвитку педагогічних здібностей. Емпіричне дослідження забезпечення соціально–економічної безпеки суспільства як фактору формування педагогічних здібностей показує, що не всі перелічені вище компоненти впливають на рівень розвитку останніх. Встановлено, що лише дидактичні, комунікативні, гностичні, мажорні та конструктивні здібності впливають та на 81% визначають загальний рівень розвитку педагогічних здібностей.

Список використаної літератури:

1. Матласевич О. В. Роль історико–психологічних досліджень у вирішенні актуальних соціально значущих проблем / О. В. Матласевич // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Серія: Психологія і педагогіка. – 2012. – Вип. 19. – С. 136–140.
2. Матласевич, О. В Компонентний склад та структура педагогічних здібностей / О. В. Матласевич // Наукові записки. Серія "Психологія". – 2016. – Вип. 3. – ст. 119–133.
3. Станкин М.И. Профессиональные способности педагога: Акмеология воспитания и обучения. Академия пед. и соц. наук. — М.: Флинта, 1998.— 386 с.
4. Чаплицька Г. Творче відношення до професійних знань студентів // Педагогіка і психологія та медико–біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наукових праць під редакцією Єрмакова Є. – Харків, 2001. – Вип. 27. – С. 42 – 46.